

در آن به رد بایبگری و بهایبگری و اثبات عقیده به رجعت و رد منکران آن نیز پرداخته است (آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۳، ج ۱۳، ص ۲۶۰؛ کتّال، ج ۳، ص ۳۱۷)؛ و رساله‌هایی دربارهٔ وقف و نکاح و رضاع (آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۳، ج ۲۴، ص ۲۹۸، ج ۲۵، ص ۱۳۶). به گفتهٔ آقابزرگ طهرانی، اکثر آثار تربیتی به خط خودش نزد سید عبداللّه برهان (متوفی ۱۳۸۴)، از فضلی سبزواری، بوده است (۱۴۰۳، ج ۱، ص ۲۷۱، ج ۱۰، ص ۲۲۶، ج ۱۳، ص ۲۶۰، ۲۹۳؛ همو، ۱۴۰۴، جزء ۱، قسم ۳، ص ۱۱۹۶).

منابع: محمدحسن آقابزرگ طهرانی، الذریعة الی تصانیف الشیعة، چاپ علی‌نقی منزوی و احمد منزوی، بیروت ۱۴۰۳/۱۹۸۳؛ همو، طبقات اعلام الشیعة، جز ۱: نقباء البشر فی القرن الرابع عشر، مشهد ۱۴۰۴؛ امین؛ کتّال؛ عبدالرحمان بن نصرالله مدرس، تاریخ علماء خراسان، چاپ محمدباقر ساعدی خراسانی، مشهد ۱۳۴۱ ش.

/ شتی علی نژاد /

تربیت ← تزکیه

تربیت، روزنامه، نخستین روزنامهٔ غیردولتی ایران. این روزنامه از یازدهم رجب ۱۳۱۴ تا ۲۹ محرم ۱۳۲۵ در تهران انتشار می‌یافت و مجموعاً ۴۳۴ شماره منتشر شد. از یازدهم ذی‌قعدة ۱۳۱۵ تا پنجم جمادی‌الاولی ۱۳۱۶، هر روز و در بقیة دوران انتشار هر هفته منتشر می‌شد. از شمارهٔ ۱۱۱ (اول صفر ۱۳۱۶) عبارت «روزنامهٔ آزاد یومیه» و از شمارهٔ ۱۳۰ (۲۶ شوال ۱۳۱۶) تا آخرین شماره، عبارت «روزنامهٔ آزاد هفتگی» در سرلوحهٔ این روزنامه قید شده است. محمدحسین فروغی (۱۲۵۵-۱۳۲۵)، ملقب به ذکاءالملک (اول)، صاحب امتیاز و مدیر آن بود. وی پس از جلوس مظفرالدین‌شاه (۱۳۱۳)، اوضاع را برای انتشار روزنامهٔ غیردولتی تا حدودی مناسب دید و امتیاز روزنامه را از وزارت انطباعات گرفت (← «سیر روزنامهٔ تربیت و حالت حالیهٔ آن»، تربیت، ش ۴۲۴، چهارم ذی‌قعدة ۱۳۲۴، ص ۵).

تربیت اولین روزنامه‌ای بود که خود را آزاد خطاب کرد و با انتشار نخستین شمارهٔ آن «روزنامه‌نگاری غیردولتی در درون مرزهای ایران متولد شد» (کهن، ج ۱، ص ۱۸۰-۱۸۱). انتشار نه سالهٔ روزنامهٔ تربیت برای مطبوعات آزاد (غیردولتی) کشور پیشرفت بزرگی محسوب می‌شد. فروغی در پاسخ به کسانی که روزنامهٔ تربیت را اسماً آزاد اما رسماً وابسته می‌دانستند، گفته که تربیت از بدو کار روزنامه‌ای آزاد بوده است (← «سیر روزنامهٔ تربیت و حالت حالیهٔ آن»، تربیت، ش ۴۲۴، ص ۵-۶).

زمان سال ۱۳۲۰ شمسی، تهران ۱۳۷۰ ش؛ جهانگشای خاقان: تاریخ شاه اسماعیل، چاپ الله دنا مضطر، اسلام‌آباد ۱۳۶۴ ش؛ عبداللّه بن لطف‌الله حافظ‌ابرو، تاریخ حافظ‌ابرو، ج ۲: بخش جغرافیای خراسان، چاپ کرافولسکی، ویسیدن ۱۹۸۲؛ محمدرضا خسروی، جغرافیای تاریخی ولایت زاوه، مشهد ۱۳۶۶ ش؛ خواندمیر؛ روملو؛ زین‌العابدین بن اسکندر شیروانی، بستان السیاحه، یا، سیاحت‌نامه، چاپ سنگی تهران ۱۳۱۵، چاپ افست [بی‌تا]؛ فرهنگ جغرافیائی آبادیهای کشور جمهوری اسلامی ایران، ج ۴۳: تربت حیدریه، تهران: وزارت دفاع، ادارهٔ جغرافیائی ارتش، ۱۳۶۳ ش؛ مرکز آثار ایران، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵: نتایج تفصیلی کل کشور، تهران ۱۳۷۶ ش؛ چارلز ادوارد بیت، خراسان و سیستان، ترجمهٔ قدرت‌الله روشنی زعفرانلو و مهرداد رهبری، تهران ۱۳۶۵ ش.

/ خسرو خسروی /

تربیتی، حسین، از علمای امامیه در قرن سیزدهم، صاحب آثاری در فقه و کلام و اصول و حدیث. از تاریخ تولد وی اطلاعی در دست نیست، در تربت‌حیدریه به دنیا آمد و بعدها ساکن سبزواری شد و زعامت دینی داشت. وفات او را بعد از ۱۳۰۰ ذکر کرده‌اند (آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۴، جزء ۱، قسم ۲، ص ۴۹۸؛ مدرس، ص ۲۶۷). پسرش محمدتقی تربتی (متوفی ۱۳۳۰)، صاحب مقدمهٔ الواجب و حاشیهٔ التعادل و التراجیح من الرسائل، از فضلی عصر خود و از شاگردان میرزاحمدحسن شیرازی معروف به مجدهٔ شیرازی (متوفی ۱۳۱۲) بود (آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۴، جزء ۱، قسم ۱، ص ۲۳۹، قسم ۲، ص ۴۹۸).

آثار حسین تربیتی عبارت‌اند از: الاجتهاد و التقلید که کتابی بزرگ است و در آن از حقیقت ایمان و کفر نیز بحث شده است (امین، ج ۵، ص ۴۶۳؛ آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۳، ج ۱، ص ۲۷۱)؛ الترد علی من ادعی قطیة صدور الاحادیث المرویة فی الکتب الاربعه، کتابی در نفی نظریهٔ اخباریان دربارهٔ قطعی‌الصدور بودن روایات کتابهای چهارگانهٔ حدیثی شیعه، که آن را در ۱۲۹۶ نوشته است (آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۳، ج ۱۰، ص ۲۲۶)؛ المحاکمات بین المحققین الاصولیین، کتابی در اصول فقه که در آن به داوری میان آرای میرزاابوالقاسم قمی (صاحب قوانین)، محمدتقی حائری اصفهانی (صاحب هدایة المسترشدین) و برادرش محمدحسین حائری اصفهانی (صاحب فصول) پرداخته است (همان، ج ۲۰، ص ۱۳۳؛ همو، ۱۴۰۴، جزء ۱، قسم ۲، ص ۴۹۸)؛ شرح الروضة البهیة که شرحی است بر شرح لمعهٔ شهیدثانی (متوفی ۹۶۶؛ آقابزرگ طهرانی، ۱۴۰۳، ج ۱۳، ص ۲۹۳؛ مدرس، همانجا)؛ شرح دعاء التّوبه، که